

сті. Однак охоплення школярів спортивно-оздоровчою роботою та оздоровлення учнів засобами ФВ є недостатніми і потребують особливої уваги з боку адміністрації шкіл, педагогічних колективів, батьків і громадськості. Перспективним напрямком у подальшому є впровадження нових методологічних підходів до оцінки якості використання ЗФП НЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти // Фізичне виховання у школі. — 2002. — № 4. — С. 6-7.

2. Лукьянова Е.М. Медицинские и педагогические аспекты проблемы сохранения здоровья детей // Международный медицинский журнал. — 2003. — Т. 9, № 3. — С. 6-9.

3. Бирюкова Н.А. Здоровьесберегающие технологии в общеобразовательных учреждениях // Гигиена и санитария. — 2006. — № 1. — С. 76-77.

4. Методические рекомендации: Здоровьесберегающие технологии в общеобразовательной школе: методология анализа, формы, методы, опыт применения / Под ред. М.М. Безруких, В.Д. Сонькина. — М.: Триада-фарм, 2002. — 114 с.

5. Сапуга І.Є. Стан здоров'я дітей України. Фактори "ризиків" шкільного середовища // Основи здоров'я та фізична культура. — 2007. — № 9. — С. 12-14.

6. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1. — Тернопіль: Богдан, 2001. — 272 с.

7. Сухарев А.Г. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков. — М.: Медицина, 1991. — 272 с.

8. ДСанПіН.-5.5.2.008-01: Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу. — К., 2001. — 54 с.

9. Антомонов М.Ю. Математическая обработка и анализ медико-биологических данных. — К., 2006. — С. 62-65.

ЛІКАР ЗА ОСВІТОЮ, ВЧЕНИЙ ЗА ПОКЛИКАННЯМ

До 70 років від дня народження Миколи Івановича Омелянця

9 квітня 2008 р. виповнилося 70 років від дня народження відомого у країні та за її межами вченого-гігієніста Омелянця Миколи Івановича, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки 2007 р., доктора медичних наук, професора.

М.І. Омелянець — лікар за освітою, вчений за покликанням. Лікарську діяльність на посаді лікаря гігієніста-епідеміолога розпочав у санітарно-епідеміологічній станції у Таджикистані 1961 року після закінчення санітарно-гігієнічного факультету Дніпропетровського медичного інституту. З 1963 р. уся його трудова діяльність була пов'язана з наукою. Закінчивши аспірантуру Київського НДІ загальної і комунальної гігієни (нині ДУ "Інститут гігієни і медичної екології АМН України"), він працює тут науковим співробітником (1966-1967), ученим секретарем (1967-1975), завідувачем лабораторії радіаційної гігієни та екстремальних умов середовища перебування (1975-1981). У 1974 р. Микола Іванович захистив докторську дисертацію з гігієни водопостачання екіпажів космічних кораблів. У 36 років він — доктор медичних наук, у 39 років — професор за фахом "гігієна". Розроблені за його участю системи одержання води для пиття і миття тіла, повітря для дихання з вологовмісних відходів життєдіяльності людини, пристрою для забезпечення водою космонавтів при виході у відкритий космос стали основою для здійснення тривалих польотів людини у космос. За ці розробки він має 6 авторських свідоцтв. Ним була створена наукова школа з проблем гігієни си-

стем життєзабезпечення людини в екстремальних умовах.

На час, коли професор М.І. Омелянець очолював лабораторію радіаційної гігієни, припадав найбухливіший період упровадження атомної енергетики у СРСР. Програмою її розвитку в Україні передбачалося будівництво 40 атомних станцій усіх типів — АЕС, АТЕЦ, АСТ, АСПТ. 1977 року за наполяганням М.І. Омелянця вперше у СРСР лабораторія, що не входила у систему З ГУ МОЗ СРСР, отримала право на проведення наукових досліджень на АЕС. Це дозволило почати гігієнічні дослідження на ЧАЕС, зняти нульові фони на Південно-Українській, Рівненській і Хмельницькій АЕС, які тоді споруджувалися. З урахуванням експертних висновків лабораторії було відхилено проекти будівництва ЧАЕС-2, Одеської АТЕЦ, Кримської та Чигиринської АЕС, кількох АСТ і АСПТ. В основу оцінки Програми розвитку атомної енергетики в Україні було покладено запропоновану професором М.І. Омелянцем та його учнями концепцію еколого-гігієнічних критеріїв з урахуванням радіаційної ємності території й було розроблено зонування території України. Для розв'язання актуальних завдань при Президії АН України було створено Наукову раду з соціально-економічних і еколого-гігієнічних проблем розвитку атомної енергетики в Україні. Реалізацію багатьох розробок перервала аварія на ЧАЕС, але сьогодні розроблені тоді пропозиції отримують новий розвиток. Загальносоюзне значення мали виконані під керівництвом вченого роботи з використання води водоім-

НАШІ ЮВІЛЯРИ

наслідків Чорнобильської аварії, що охоплює спостереженням усі заражені території України з населенням близько 22 млн. чоловік. Контролюються всі найважливіші показники, що характеризують демографічний стан населення і потерпілих. Отримано важливі дані щодо особливостей впливу опромінення на народжуваність, дитячу й загальну смертність та смерті за причинами

відтворення населення. Результати цих розробок покладено в основу багатьох рішень, спрямованих на мінімізацію наслідків катастрофи й покращання демографічної ситуації.

Професор М.І. Омелянець є відомим фахівцем з управління наукою. У 1975-1979 рр. він був спочатку заступником начальника Головного управління науково-дослідних робіт, а потім — голови Ученої медичної ради МОЗ України; у 1977-1979 роках працював заст. голови Міжвідомчої комісії з координації наукових досліджень установ АН України і МОЗ України у галузі медицини, а у 1986-1990 роках очолював всесоюзну Проблемну комісію "Радіаційна демографія та епідеміологія". Ним розроблено низку методичних документів з питань програмно-цільового планування, керування й фінансування наукових досліджень. Директори НДІ, ректори вищих навчальних закладів, учені секретарі інститутів пройшли у 1988-1989 роках підготовку з проблем управління на створення за ініціативою Миколи Івановича республіканських курсів підвищення кваліфікації працівників медичної науки.

З 1991 р. він є членом Національної комісії радіаційного захисту населення України при Верховній Раді України, а з 2006 р. обіймає посаду заступника голови комісії. Бере активну участь у вирішенні важливих проблем радіаційної безпеки та радіаційного захисту населення у зв'язку з розвитком атомної енергетики й промисловості та наслідками

Чорнобильської катастрофи. Брав участь у розробці низки законів, нормативно-правових документів і рекомендацій. За його ініціативи вийшло друком два видання збірника законодавчих та нормативних документів за 1991-2000 роки "Соціальний, медичний та протирадіаційний захист постраждалих в Україні внаслідок Чорнобильської катастрофи", що стали настільною книгою для фахівців, які займаються цими проблемами.

У 1981-1986 роки Омелянець М.І. завідував кафедрою загальної і радіаційної гігієни Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця.

Підготував 8 кандидатів і 2 докторів наук, керує дисертаціями ще кількох науковців. Має понад 300 опублікованих наукових праць, автор чи співавтор 7 монографій й десятків норм, правил, методичних рекомендацій.

Микола Іванович Омелянець нагороджений орденом "Знак пошани", медаллю, почесними знаками, золотими й срібними медалями виставок народного господарства. 2007 року разом з групою науковців він став лауреатом Державної премії України у галузі науки і техніки за цикл робіт "Визначення механізмів радіоіндукованих онкогематологічних та онкологічних ефектів Чорнобильської катастрофи, розробка і впровадження новітніх технологій медичного захисту постраждалих".

Професор Омелянець М.І. здобув собі славу великого трудівника, ученого з неважкою енергією. Уся його діяльність — це пошук нового, шлях до істини, прагнення бути корисним суспільству, науці, людині. Свій 70-річний ювілей він зустрів у повному розквіті творчих сил.

Зичимо Миколі Івановичу творчих здобутків, міцного здоров'я, довголіття.

**ДУ "Науковий центр радіаційної медицини АМН України",
Національна комісія з радіаційного захисту населення України,
ДУ "Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва АМН України",
Редакція журналу "Довкілля та здоров'я".**

охладжувачів АЕС у народно-господарчих і питних цілях. Як головний позаштатний фахівець МОЗ України з радіаційної гігієни Микола Іванович велику увагу приділяв питанням розвитку радіологічної служби.

Як науковий експерт МОЗ України М.І. Омелянець з перших днів аварії на ЧАЕС брав активну участь у вирішенні проблем її ліквідації, у липні 1986 року виїжджав у м. Прип'ять для роботи у складі комісії з підготовки пропозицій щодо консервації міста. Зі створенням у жовтні 1986 р. Наукового центру радіаційної медицини діяльність Омелянца М.І. пов'язана з розробкою наукових рекомендацій, спрямованих на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи, які відрізнялися глибиною пошуку, виявленням закономірностей і передбачали надання всебічної допомоги потерпілим внаслідок катастрофи і населенню, що мешкає на радіоактивно забруднених територіях. За його участі у 1986-1987 роках було створено реєстри на осіб, що захворіли на гостру променеву хворобу; осіб, що одержали Акт про нещасний випадок на виробництві за формою Н-1, та осіб, в яких виявили вегето-судинну дистонію.

Лабораторія медичної демографії в Інституті радіаційної гігієни та епідеміології, яку він очолює, впродовж усіх років є в Україні провідною з досліджень медико-демографічних наслідків катастрофи. Тут створений і функціонує комп'ютерний моніторинг медико-демографічних